

következik P. Horváth drámájának legnagyobb gyengéje. Lehet, hogy a nyugati világ mai legkiválóbb írói a család bomlásával, a szerelem eltorzulásával, az értelmetlen előítéletek okozta tragédiákkal is módot találnak arra, hogy kritikát gyakoroljanak egy embertől elidegenedett társadalom fölött. De éppen mivel a mi világunk belső viszonyaiból, erkölcséből mindez nem következik, a darab szereplői, figurái valahogy háttér nélkül, talajvesztetten lebegnek a levegőben. Igaz, hogy nálunk is akadnak hasonló gondok, de az efféle kérdések megoldása egyáltalán nem annyira reménytelen, bonyolult vagy tragikus, hogy a színpadon emésztő feszültségeket teremtsen. A leghatásosabbnak vélt, perdöntő, végső monológban azt mondja a darab egyik szereplője: „Sajnálak fiteket is és a többieket a gyárban, akik... úgy hordják régi sebeiket, mint a szifiliszt... Sajnálom magunkat, mert végső fokon még nekünk sem érdekes, hogyan gondolkozunk a munkánkról, a szerelmünkről, mit kezdünk a szabad időnkkel, a megnövekedett igényeinkkel, egyáltalán önmagunkkal. Mindenkinnek csak az az érdekes, mit kezdünk a világgal! Átformáljuk!” Az, aki nem képes megítélni, hogy nem a megnövekedett szabad idő determinálja az emberek erkölcsi arculatát, hanem éppen ellenkezőleg az átformált világ nyújt lehetőséget a megnövekedett anyagi igényekre meg a több szabad időre is, az olyan eszmei bizonytalanság áldozata, amelyben elvész — többek között — a dráma mesterségbeli szempontból nagy gonddal formált koncepciója is. Így aztán a paripának hiába van hét lába, így is kissé sántít, bár köztudott, hogy az átlagos lovak négy lábbal botladoznak.

A drámát tehetségesen, a színpadi lehetőségek fölényes ismeretével, az oratóriumszerű konstrukció és bizonyos realitásra való törekvés szerencsés szintézisében vitte színre Máté Lajos rendező. Az anya szerepében visszafogott eszközökkel is meggyőző alakítást nyújtott Csernyés Rózsa. Mintegy tovább gazdagítva a figurát, olyan tulajdonságait is érzékeltette, amelyről a szövegben alig van utalás. Nándinak, a vidéki munkásnak az alakját meleg érzelmekkel, étellel teli módon formálta meg Bánffi Sándor. Cserényi Béla mértéktartó színesi eszközökkel jellemezte Balázs, a munkáscsaládból „kinőtt” művészettörténész egyéniségét. Szentirmay Éva Irmája olyan asszony, akivel gyakran találkozunk az életben, Tóth Gabriella Krisztinje tanárnősen precíz, merev, intellektuálisan hűvös jelenség. Szabó Éva Ágija az előadás legnagyobb feszültségeit, legforróbb pillanatait teremti meg. Nem az ő hibája, hogy nem képes a figurát körülvevő atmoszférát mind a három felvonáson át megfelelő feszültségben tartani. A legérdekesebb, legösszetettebb, s íróilag legkimunkáltabb szerep Kazié. Voltaképpen ő az, aki szemben áll az egész családdal, akiről kiderül, hogy kamaszos szertelenségei, látszólagos cinizmus a mögött tiszta emberi értékek jelennek. Kovács Lajos csak néhány jelenetben találta meg azt az oldott — hol harsány, hol pedig komollyá mélyülő — hangvételt, amely plasztikusan kidomborítaná ennek a jobb sorsra érdemes *enfant terrible*-nek igazi arcát.

A díszlettervező Suki Antal ezúttal is kiváló stílusérzékkel, egyszerűségekre törekvő kontsruktív díszletekkel szolgált a az előadást.

CS. VAJDA JÁNOS

TV-JEGYZETEK

AZ IDÉZÉS

A napokban egyik barátom hívta fel a figyelmet a következő ellentmondásra: napközben állandóan arról beszélünk, hogy milyen veszélyes a világbékére a vietnami háború, vagy milyen lehetőségei vannak az amerikai bombázások beszüntetésének, továbbá mennyire felőrlik idegeinket a munkahelyi izgalmak, azaz békére, nyugalomra, csendre vágyunk, ugyanakkor este bekapcsoljuk a televíziót, s egy ostoba krimivel orvosoljuk idegfáradtságunkat, miközben a képernyőn halomra lövik egymást az emberek.

Ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy szaksajtónk állandóan arról cikkez: Európa-szerte terjed a krimi, a művészi eszközöket figyelmen kívül hagyó formában, ugyanakkor nálunk is bemutatják ennek a műfajnak egy szelídebb változatát, egy bűnügyi dokumentumjátékot. Nem lehet célunk néhány sorban feloldani és elemeire bontani ezeket a valóságos, vagy annak tűnő ellentmondásokat. Sőt! E látszólag elmarasztaló néhány bevezető mondat után helyesnek, jogosnak, indokoltnak tartjuk Az idézés bemutatását.

Az idézés valóban megtörtént eseményre épülő bűnügyi dokumentumjára.

ték. Bár a fordulat éve utáni időben játszódik, a rendező — Wiedermann Károly — nem a történelmi körülményeket emeli ki, bár a bevezető képsorok elsősorban arra utalnak, hanem a nyomozás izgalmára, logikai, pszichológiai összefüggéseire helyezi a hangsúlyt. Így válik a gyilkosságot a disszidálási kísérlettel és azt leleplező tevékenységgel összekapcsoló történet rejtetten, de érthetően, komoly mondanivalót sugárzó feldolgozássá. Ez a mondanivaló teszi indokolttá bemutatását, ez teszi jogosá a műfaj létezését, s ha figyelembe vesszük, hogy a krimire éhes közönség igényét is kielégíti, akkor még örülhetünk is neki. Mert igaz ugyan, hogy ebben a filmben fölöslegesen senki sem hal meg, s nem látunk csobogó vérpatkokat, feszülő izmú verekedőket, de okos nyomozást, izgalmat annál többet.

A szereplőgárda majdnem személytelenül, fegyelmezetten vetette alá magát a rendező gondolatainak, elképzelésének. Illés György képei az izgalmat fokozó fényvel való okos gazdálkodás jegyében fogantak, kifejezően, meggyőzően.

PLATONOV SZERELMEI

Nem vitatjuk, hogy a tv-játék önálló műfaj. Nem vitatjuk, mert tudjuk, hogy a technikai lehetőségekben, a közönségnek és az „előadók”-nak egymáshoz való viszonyában, az „előadások”-on részt vevő nézők műélvezetének egyidejűségében, illetve különböző idejűségében, a közönség számszerű nagyságában stb., stb. — nagymértékben különbözik a filmtől és a színháztól. De arról sem vitatkozunk, hogy a filmnek, mint önálló műfajnak a kialakulásában a technika fejlődésével együtt jelentős szerepe van az irodalomnak is. S ha annyit megengedünk magunknak, hogy — miközben még egyszer elismerjük a tv-játéknak, egyáltalán valamiféle pontosan meg nem határozható tv-műfajnak a jogosságát, önállóságát — a tv-játékot a filmművészet kialakulására, felnötte éérésére építjük, akkor azt is megtehetjük, hogy ezt a műfajt egy olyan eredőnek tekintjük, amelynek összetevői a film, a színház és az irodalom. Plusz még valami: adekvát tv-műfaji sajátosság. S ha egy — most már — önállósult tv-játékban irodalmi anyagot látunk megelevenedni, akkor egészen konkrétan boncolgathatjuk és elemezhetjük a két műfaj erősségeit és gyengéit. Ráadásul különösen akkor derül fel arcunk, ha a tv-ben egy-egy klasszikus író valamelyik ismert művé-

nek legalább közepes feldolgozását látjuk, mert — s ezt minden vállveregetés nélkül tesszük — örülünk annak, hogy a nézők tömegei is kénytelen-kelletlen belekóstolnak a klasszikus irodalom ízes gyümölcsseibe. De külön örülünk annak, ha egy klasszikus író ismeretlen művét látjuk, hiszen egy újabb élménnyel leszünk gazdagabbak. Decemberben Csehov — korábban cím nélküli — drámájából feldolgozott játékot mutatott be a televízió, igényes rendezésben, jól válogatott szereplőkkel.

A XIX. század halk szavú, de annál jobban figyelő orosz realista írója ebben a fiatalkori művében is hű képet fest a vidéki élet rothadtságáról, a viszonyok embertelenségéről. Kitérő karaktereket rajzol. Horváth Jenő rendezésében éppen ezek a jellemek azok a biztos pontok, akikre irányulhat a fény, akik körül foroghatnak a kamerák. A mulatozó Oroszország, bacchanáliát ülő, dorbézoló vidéki intelligenciája mintha haláltáncát járná. A vizualitásnak itt bizonyára nagyobb hatása van, mélyebb kifejező ereje, mint a leírt szónak. A legfeljebb kistotalokat készítő operatőr kamerája sorra megpihen a társaság tagjain: az akarátgyenge, a konvenciókat betartani nem tudó és nem akaró tanítón, a célt tévesztett, jobb sorsra érdemes orvoson, a talán egyetlen erkölcsös, de annál naivabb Porfirij Glagoljeven — Kovács Károly kitérő alakítása — s a szerelemre éhes asszonyokon. A tv-játék rendezője tehát a többnyire premier plánokban látható jellemeken keresztül közelítette meg a századvég orosz társadalmának bemutatását. Tegyük hozzá: sikerrel.

Darvas Iván játéka legjobb tv-alakításait is túlszárnyalta. Mintha rejtett tartalékai lennének az orosz irodalom alakjainak kitérő megjelenítésére. Pedig a többnyire részeg főhős megformálása nehéz feladat elé állította. Bara Margit a méltóságát őrzte, de nőiességét sem takaró özvegy szerepében találon jelenítette meg a táborkokné figuráját. Tehetsége, szépsége is indokolta, hogy megkapja ezt a szerepet.

Torday Teri, Drahotá Andrea és Szemes Mari inkább csak szorgalmas iparosmunkát végzett a két főszereplő árnyékában. Szirtes Ádám játéka nem tudta hihetővé tenni a vadőr oroszágát. Horváth Jenő rendező mindvégig következetes maradt Csehov szemlééhez, mintha időnként azonban túlkomponálta volna egy-egy jelenet beállítását. Egészében azonban egy jól sikerült tv-játékot láthattunk, az író szemlééhez hűen, de más kifejezőeszközökkel.

CS. FARKAS ISTVÁN